A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (harmadik tanács)

2009. július 16.*

A C-208/07. sz. ügyben,

az EK 234. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Bayerisches Landessozialgericht (Németország) a Bírósághoz 2007. április 20-án érkezett, 2007. március 15-i határozatával terjesztett elő az előtte

Petra von Chamier-Glisczinski

és

a **Deutsche Angestellten-Krankenkasse**

között folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (harmadik tanács),

tagjai: A. Rosas tanácselnök, A. Ó Caoimh (előadó), J. N. Cunha Rodrigues, U. Lõhmus és P. Lindh bírák,

* Az eljárás nyelve: német.

főtanácsnok: P. Mengozzi,
hivatalvezető: Fülöp B. tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2008. június 12-i tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

– P. von Chamier-Glisczinski férje, P. von Chamier-Glisczinski jogutódja, képviseletében O. Kieferle Rechtsanwalt,

– a német kormány képviseletében M. Lumma és J. Möller, meghatalmazotti minőségben,

– a norvég kormány képviseletében J. A. Dalbakk és P. Wenneås, valamint K. Fløistad meghatalmazotti minőségben,

– az Európai Közösségek Bizottsága képviseletében V. Kreuschitz, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2008. szeptember 11-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem az 1996. december 2-i 118/97/EK tanácsi rendelettel (HL 1997. L 28., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 3. kötet, 3. o.) módosított és naprakésszé tett, és a 2001. június 5-i 1386/2001/EK európai parlamenti és tanácsi rendelettel (HL L 187., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 4. kötet, 129. o.) módosított, a szociális biztonsági rendszereknek a Közösségen belül mozgó munkavállalókra, önálló vállalkozókra és családtagjaikra történő alkalmazásáról szóló, 1971. június 14-i 1408/71/EGK tanácsi rendelet (a továbbiakban: 1408/71 rendelet) 19. cikkének, az EK 18., 39. és 49. cikknek, valamint az 1992. július 27-i 2434/92/EGK tanácsi rendelettel (HL L 245., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 2. kötet, 69. o.) módosított, a munkavállalók Közösségen belüli szabad mozgásáról szóló, 1968. október 15-i 1612/68/EGK tanácsi rendelet (HL L 257., 2. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 1. kötet, 15. o.; a továbbiakban: 1612/68 rendelet) 10. cikkének értelmezésére irányul.

2 A kérelmet P. von Chamier-Glisczinski és a Deutsche Angestellten-Krankenkasse (a munkavállalók német egészségbiztosítási pénztára, a továbbiakban: DAK) közötti, egy Ausztriában található szakintézetben kapott ápolás bizonyos költségei átvállalásának megtagadása tárgyában indult peres eljárás keretében terjesztették elő.

3 P. von Chamier-Glisczinski 2007. május 20-án elhunyt. Férje folytatta az alapeljárást.

Jogi háttér

A közösségi jog

4 Az 1408/71 rendelet 1. cikke előírja, hogy e rendelet alkalmazásában:

„a) »munkavállaló« és »önálló vállalkozó:«

i. aki akár kötelezően, akár szabadon választható folytatólagos biztosítás keretében a munkavállalókra vagy önálló vállalkozókra vonatkozó szociális biztonsági rendszerek vagy a köztisztviselőkre vonatkozó különleges rendszer ágazataiba tartozó egy vagy több kockázattal szemben biztosított;

[…]

f) i. »családtag« a családtagként meghatározott vagy elismert személy, vagy az a személy, akit a szociális ellátásról szóló jogszabályok, vagy […] [családtagként] ismernek el […]; [helyesen: családtag az a személy, akit a szociális ellátásról szóló jogszabályok […] családtagként […] határoznak meg vagy ismernek el];

[…]

h) »lakóhely« a szokásos tartózkodási hely;

i) »tartózkodási hely« az ideiglenes tartózkodási hely;

[…]

o) »illetékes intézmény«:

i) az az intézmény, amelynél az ellátás igénylésének időpontjában az érintett biztosított,

vagy

[…]

p) »lakóhely szerinti intézmény« és »tartózkodási hely szerinti intézmény« az az intézmény, amely jogosult az általa alkalmazott jogszabályok szerint ellátást nyújtani azon a helyen, ahol az érintett személy lakóhellyel rendelkezik, vagy ahol az ideiglenesen tartózkodik, illetve ilyen intézmény hiányában a kérdéses tagállam hatáskörrel rendelkező hatósága által kijelölt intézmény;

q) »illetékes állam« az a tagállam, amelynek területén az illetékes intézmény található;

[…]”

5 Ugyanezen rendelet 2. cikkének (1) bekezdése ekképp rendelkezik:

„E rendelet vonatkozik azokra a munkavállalókra vagy önálló vállalkozókra és diákokra, akik egy vagy több tagállam jogszabályainak a hatálya alá tartoznak vagy tartoztak, és akik a tagállamok egyikének állampolgárai, illetve azokra a hontalanokra vagy menekültekre, akiknek a lakóhelye valamely tagállam területén található, illetve ezek családtagjaira és túlélő hozzátartozóira.”

6 A 4. cikk (1) bekezdésének a) pontja értelmében az 1408/71 rendelet bizonyos szociális biztonsági ágakat érintő valamennyi jogszabályra alkalmazandó, így többek között a „betegségbiztosítási […] ellátások[ra]”.

7 Az 1408/71 rendelet III. címe 1. fejezetének a „Munkavállalók vagy önálló vállalkozók, valamint családtagjaik” című 2. szakaszában található 19. cikk, amely „Az illetékes államon kívüli lakóhely – általános szabályok” címet viseli, ekképp rendelkezik:

„(1) Az a munkavállaló vagy önálló vállalkozó, aki az ellátásra való jogosultság tekintetében kielégíti az illetékes állam jogszabályai által előírt feltételeket, de

az illetékes államon kívüli tagállamban rendelkezik lakóhellyel […] a lakóhelye szerinti államban:

a) természetbeni ellátásban részesül, amelyet az illetékes intézmény nevében a lakóhely szerinti tagállam intézménye nyújt az általa alkalmazott jogszabályoknak megfelelően, mintha a munkavállaló vagy önálló vállalkozó ott lenne biztosított;

b) pénzbeli ellátásban részesül, amelyet az illetékes intézmény nyújt az általa alkalmazott jogszabályoknak megfelelően. Ugyanakkor az illetékes intézmény és a lakóhely szerinti intézmény közötti megállapodás alapján az ellátást az illetékes intézmény nevében nyújthatja a lakóhely szerinti intézmény is, az illetékes állam jogszabályainak megfelelően.

(2) Az (1) bekezdés a) pontjának rendelkezései hasonlóan alkalmazandók a családtagokra is, akik nem az illetékes államban rendelkeznek lakóhellyel, amennyiben annak az államnak a területén, ahol lakóhellyel rendelkeznek, nem jogosultak ezekre az ellátásokra.

[…]”

8 Az 1408/71 rendelet ugyanezen szakaszában szereplő 22. cikk a „Tartózkodás az illetékes állam területén kívül – Visszatérés vagy a lakóhely áthelyezése egy másik

tagállam területére a betegség vagy anyaság időtartama alatt – Más tagállamba való utazás szükségessége megfelelő ellátás igénybevétele céljából" címet viseli. E cikk értelmében:

„(1) Az a munkavállaló vagy önálló vállalkozó, aki az ellátásra való jogosultság tekintetében kielégíti az illetékes állam jogszabályaiban előírt feltételeket, […] és:

[…]

b) akit, miután jogosulttá vált az illetékes intézményt terhelő ellátásra, az illetékes intézmény feljogosított arra, hogy […] lakóhelyét áthelyezze egy másik tagállam területére;

[…]

jogosult:

i. természetbeni ellátásra, amelyet az illetékes intézmény nevében a tartózkodási hely vagy lakóhely szerinti tagállam intézménye nyújt az általa alkalmazott jogszabályoknak megfelelően, mintha a munkavállaló ott lenne biztosított; ugyanakkor az ellátás nyújtásának időtartamát az illetékes állam jogszabályai határozzák meg;

ii. pénzbeli ellátásra, amelyet az illetékes intézmény nyújt az általa alkalmazott jogszabályoknak megfelelően. Ugyanakkor az illetékes intézmény és a tartózkodási hely vagy a lakóhely szerinti intézmény közötti megállapodás alapján az ellátást a tartózkodási hely vagy lakóhely szerinti intézmény is nyújthatja az illetékes intézmény nevében, az illetékes állam jogszabályainak megfelelően.

(2) Az (1) bekezdés b) pontja szerinti engedély megadását csak abban az esetben lehet megtagadni, ha megállapítható, hogy a helyváltoztatás károsan befolyásolhatja az érintett személy egészségi állapotát vagy az egészségügyi ellátás igénybevételét.

[…]

(3) Az (1) és (2) bekezdés rendelkezései hasonlóan alkalmazandók a munkavállaló vagy önálló vállalkozó családtagjaira is.

[…]”

9 Az 1408/71 rendelet 36. cikke alapján a rendelet 19. és 22. cikke rendelkezéseinek megfelelően egy tagállam intézménye által egy másik tagállam intézménye nevében nyújtott természetbeni ellátások teljes összegét meg kell téríteni. Ezeket a megtérítéseket az 1408/71 rendelet végrehajtására vonatkozó szabályok megállapításáról szóló 574/72/EGK rendelet (HL L 74., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 1. kötet, 83. o.) 93–95. cikkének megfelelően határozzák meg és hajtják végre.

10 Az 1612/68 rendelet 10. cikke értelmében:

„(1) Állampolgárságuktól függetlenül a következők jogosultak azzal a munkavállalóval letelepedni, aki az egyik tagállam állampolgára, és aki egy másik tagállam területén áll alkalmazásban:

a) a munkavállaló házastársa és azok a lemenő egyenes ági rokonaik, akik 21 évnél fiatalabbak, vagy a munkavállaló eltartottjai;

[…]”

A német jog

11 A szociális biztonságról szóló törvénykönyv (Sozialgesetzbuch) XI. könyve (a továbbiakban: SGB XI.) az ápolásra szorultság kockázata esetére biztosítási rendszert (a továbbiakban: ápolási biztosítás) ír elő.

12 A Bíróság által 2008. március 12-án írásban feltett kérdésre a Bíróság Hivatalához 2008. április 20-án érkezett válaszában a német kormány ismertette e rendszer bizonyos jellemzőit. Ennek a válasznak az Európai Közösségek Bizottsága írásbeli észrevételeivel való együttes olvasatából kiderül, hogy a fenti rendszer az önellátásra képtelen személyek érdekében különböző ellátásokat ír elő, nevezetesen az SGB XI. 36. §-ában szabályozott természetbeni biztosítási ellátásokat („Pflegesachleistung”), az SGB XI. 37. §-ában szabályozott, személyesen teljesített gondozásra vonatkozó ápolási biztosítást („Pflegegeld”, a továbbiakban: ápolási díj), az SGB XI. 38. §-ában szabályozott

kombinált ellátást („Kombinationsleistung”), valamint az SGB XI. 43. §-ában szabályozott teljes körű ápolóintézeti gondozást („vollstationäre Pflege”).

13 Az SGB XI. 36. §-a értelmében az otthoni gondozásra és ápolásra szoruló személyek a Pflegekasséval (a továbbiakban: ápolási pénztár) szerződésben álló rendelők alkalmazottai által nyújtott természetbeni ellátásra jogosultak. A pénztár a beavatkozások költségeit a jogosult ápolásra szorultságának mértékétől függő összeghatárokon belül fedezi. Az alapügy tényállása idején a III. kategória esetében ez a felső határ havi 2800 DEM (körülbelül 1432 euró) volt, amely különösen intenzív gondozás szükségessége esetén elérhette a 3750 DEM-et (körülbelül 1918 euró). A fenti pénztár az egyes rendelőkkel kötött szolgáltatásnyújtási szerződésben rögzített díjszabás alapján téríti meg a beavatkozásokat. Az otthoni orvosi ellátás nem tartozik a 36. §-ban felsorolt természetbeni ellátások közé, hanem azt a betegségbiztosítás fedezi.

14 Az SGB XI. 37. §-ában szereplő ápolási díjjal az ápolására szoruló személyek havi pénzösszegben részesülnek, amennyiben a számukra szükséges ápolási és gondozási ellátásokról önállóan gondoskodnak. A jogosult az ápolási díj összegét szabadon használhatja fel, így fizetheti belőle a biztosítás által nem fedezett ellátásokat vagy az egészségbiztosítóval nem szerződött szolgáltatók alkalmazásában álló személyek által nyújtott ellátásokat is. A díj összege az ápolásra szorultság mértékével változik. Az alapügy tényállása idején a III. kategória esetében ez az összeg havi 1300 DEM (körülbelül 665 euró) volt.

15 Az SGB XI. 38. §-a a kombinált ellátásokat – azaz az SGB XI. 36. §-a szerinti természetbeni ellátások és az SGB XI. 37. §-ában foglalt ápolási díj kombinációját – szabályozza. A fenti 38. §-nak megfelelően az a biztosított, aki nem veszi igénybe az összes, a fenti 36. § alapján őt megillető természetbeni ellátást, ezen ellátással egyidejűleg a fenti 37. §-ban említett ápolási díjban is részesülhet, amelynek összegét a fenti 36. § alapján igénybe vett természetbeni ellátások értékének megfelelő százalékkal csökkentik. A jogosult dönti el, hogy milyen arányban kívánja igénybe venni ez utóbbi ellátásokat. A Bírósághoz benyújtott iratokból kiderül, hogy a kombinált

ellátások célja az, hogy lehetővé tegyék az önellátásra képtelen személyek nagyobb önállóságát az otthoni gondozás megszervezésében.

16 Az ápolási biztosításban meghatározott felső határt meghaladó összegű ápolási ellátások költségeit az ápolásra szoruló személy viseli.

17 Az SGB XI. 43. §-a értelmében – amelynek szövegét a Bizottság észrevételeiben megismétli – az ápolásra szoruló személyek teljes körű ápolóintézeti gondozásra jogosultak abban az esetben, ha az otthoni gondozásuk vagy részleges ápolóintézeti gondozásuk nem lehetséges, vagy az adott eset körülményeire való tekintettel nem megoldható. Ebben az esetben az ápolási pénztár a gondozás, az orvosi ellátás és a szociális ellátás költségeit általány formájában téríti meg. Az alapügy tényállása idején a havi általány összege a III. kategóriába tartozó ápolásra szoruló személy esetén 2800 DEM (körülbelül 1432 euró) volt, a különösen intenzív gondozást igénylő kivételes esetekben pedig 3300 DEM (körülbelül 1688 euró). Az ápolási pénztár által fedezett összes költség nem haladhatja meg az ápolásra szorult személy szakintézeti ápolására fordított kiadások teljes összegének 75%-át. át. Az a biztosított, aki a teljes körű ápolóintézeti gondozást választja annak ellenére, hogy a fenti pénztár az állapotára tekintettel nem tartja azt szükségesnek, az ápolásra szorultsági fokozatára az SGB XI. 36. §-ában megállapított felső határnak megfelelő ápolási díjra jogosult.

18 Az SGB XI. közös rendelkezései között szereplő 34. § (1) bekezdésének 1. pontja továbbá – az átmeneti tartózkodásra vonatkozó bizonyos kivételek fenntartása mellett, amelyek nem relevánsak az alapeljárásban – előírja, hogy az ellátáshoz való jog felfüggesztésére kerül sor, amíg a biztosított külföldön tartózkodik. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból mindazonáltal kiderül, hogy ezt a rendelkezést a C-160/96. sz. Molenaar-ügyben 1998. március 5-én hozott ítélet (EBHT 1998., I-843. o.) 39. és 43. pontjának fényében kell olvasni, amelyben a Bíróság kimondta, hogy az 1408/71 rendelet 19. cikkének (1) bekezdése, 25. cikkének (1) bekezdése és 28. cikkének (1) bekezdése megakadályozza, hogy egy olyan ellátás, mint az SGB XI. 37. §-ában szereplő ápolási díj, a biztosítottnak a biztosítás helye szerinti tagállamban található lakóhelyéhez legyen kötve. A Bírósághoz benyújtott iratokból kiderül továbbá, hogy a német hatóságok abból indulnak ki, hogy ezen ítélet alapján kötelesek ugyan Németországon kívül ápolási díjat folyósítani, mivel az pénzbeli ellátás, nem kötelesek

azonban olyan ellátások biztosítására, amelyeket a német jog természetbeninek minősít, így az SGB XI. 36. vagy 43. §-ában szereplő ellátások biztosítására.

19 Végezetül szintén a Bírósághoz benyújtott iratokból következik, hogy az SGB XI. 72. §-a alapján az ápolási pénztárak kizárólag az e rendelkezés értelmében szerződött szakintézetek keretében nyújthatnak ugyanezen rendelkezés 43. §-a szerinti teljes körű gondozást.

Az osztrák jog

20 Nem vitatott, hogy az osztrák jog nem ír elő az ápolásra szorultság kockázatának esetére természetbeni ellátásokat, legalábbis az olyan helyzetben lévő személyek esetében nem, mint amilyenben P. von Chamier-Glisczinski volt.

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

21 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kiderül, hogy P. von Chamier-Glisczinski, egy Münchenben (Németország) lakó német állampolgár, mivel önellátásra képtelenné vált, a DAK-tól, vagyis attól a német társadalombiztosítási szervtől, amelynél a férje révén biztosított volt, az ápolási biztosítás körében az SGB XI. 38. §-a szerinti kombinált ellátást kapott a III. fokozatnak megfelelően.

22 Az eljárási szabályzat 104. cikkének 5. §-a alapján a kérdést előterjesztő bírósághoz felvilágosítás iránti megkeresésre adott válaszul, e bíróság két levelet továbbított

a Bírósághoz: a Bíróság Hivatalába 2008. április 11-én érkezettet az alapügy felperesétől, az április 18-án érkezettet pedig a DAK-tól.

23 Az alapügy felperese levelében kifejti többek között, hogy P. von Chamier-Glisczinski férje Németországban 1987. március 1-je és 2002. június 30-a között munkavállaló volt, de a tényleges munkavégzési kötelezettség alól a munkaszerződését megszüntető megállapodás alapján 2001 augusztusától mentesült. A tárgyaláson P. von Chamier-Glisczinski férje a Bíróság által feltett kérdésekre válaszolva pontosította többek között, hogy ezt a megállapodást többek között azért kötötték, mert már nem tudta maga biztosítani az otthonában azt az ápolást, amelyet felesége állapota megkövetelt.

24 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból, valamint a Bírósághoz benyújtott iratokból kiderül, hogy 2001. augusztus 27-én P. von Chamier-Glisczinski lényegében kérte a DAK-tól, hogy az ápolási biztosítás azon ellátásait, amelyre P. von Chamier-Glisczinski a német jogszabályok alapján jogosult, az SGB XI. 43. §-ában előírt teljes körű ápolóintézeti gondozás formájában nyújtsák, abban az Ausztriában található ápolóintézetben, amelyben a feleség kívánt tartózkodni (a továbbiakban: 2001. augusztus 27-i kérelem). P. von Chamier-Glisczinski férje a tárgyaláson e tekintetben pontosította, hogy egy Salzburghoz (Ausztria) közeli vállalkozás irányításának átvétele reményében egy ehhez a városhoz közeli ápolóintézetben szerette volna feleségét elhelyezni.

25 A 2001. augusztus 27-i kérelmet a DAK 2001. augusztus 31-i határozatával elutasította arra hivatkozva, hogy a P. von Chamier-Glisczinskiéhez hasonló esetben az osztrák jog nem teszi lehetővé természetbeni ellátás nyújtását az e tagállam szociális biztonsági rendszerében biztosítottak számára. A DAK álláspontja szerint P. von Chamier-Glisczinski azonban jogosult az SGB XI. 37. §-ában szabályozott, havi 1300 DM összegű, III. ápolási fokozat szerinti ápolási díjra.

26 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kiderül, hogy P. von Chamier-Glisczinski 2001. szeptember 17-től 2003. december 18-ig egy Ausztriában található

ápolóintézetben tartózkodott, ahova – továbbra is e határozat szerint – azért költözött át, mert férje ott keresett állást.

27 Az alapügy felperesének a jelen ítélet 22. pontjában említett levelében azonban megerősítést nyert, hogy P. von Chamier-Glisczinski férje 2001 augusztusától Ausztriában keresett munkát azért, hogy „közelebb lehessen a feleségéhez". P. von Chamier-Glisczinski férje ugyanakkor a tárgyaláson jelezte, hogy a jelen ítélet 24. pontjában említett vállalkozás irányításának átvétele érdekében ideje nagy részét Salzburgban töltötte, ugyanakkor megőrizve müncheni lakóhelyét. Ezen a tárgyaláson azt is pontosította, hogy 2002 februárjában a fenti vállalkozás átvételére vonatkozó tárgyalások meghiúsultak, így ettől az időponttól kezdve munkavállalóként kellett munkát keresnie Ausztriában.

28 2002. március 20-i határozatával a DAK elutasította a 2001. augusztus 31-i határozata ellen benyújtott panaszt. A Bírósághoz benyújtott iratokból kiderül, hogy ennek az elutasításnak a fő indoka az volt, hogy az SGB XI. 43. §-ában szereplő teljes körű ápolóintézeti gondozás nem „exportálható", mivel természetbeni ellátásnak minősül. A DAK szerint a fent hivatkozott Molenaar-ügyben hozott ítélet alapján kizárólag az ápolási díj mint pénzbeli ellátás nyújtható Ausztriában, az SGB XI. 34. §-ában szereplő korlátozásokra is tekintettel. Ezenfelül az Ausztriában található szakintézet a DAK szerint nem volt szerződött intézet az SGB XI. értelmében, ugyanakkor a jogszabály 43. §-ában szereplő teljes körű gondozás még német területen is csak az e jogszabály értelmében szerződött intézetekben nyújtható.

29 Meghallgatása során P. von Chamier-Glisczinski férje pontosította, hogy 2003 végén kereskedelmi tevékenységet jelentett be Németországban, lakóhelyét Laufenbe (Németország) helyezte át, és feleségét visszahozatta Németországba. Az alapügy felperesének a jelen ítélet 22. pontjában említett leveléből kiderül, hogy 2004 júliusától P. von Chamier-Glisczinskit egy Laufen közvetlen szomszédságában található ápolóintézetben gondozhatták, annak a településnek a közelében, ahol férje 2004 áprilisában kereskedelmi tevékenységének székhelyét létrehozta.

30 A DAK-nak a jelen ítélet 22. pontjában említett leveléből kiderül, hogy P. von Chamier-Glisczinski férje biztosított volt a DAK-nál:

– 2002. június 30-ig önkéntes alapon, munkavállalóként;

– a 2002. július 1-je és 2008. december 18. közötti időszakban kötelezően, amikor is álláskeresőként volt nyilvántartva a müncheni munkaügyi hivatalnál, amelytől munkanélküli ellátást kapott, és

– 2003. december 19-től önálló vállalkozóként.

31 2005. október 11-i ítéletével a Sozialgericht München (a müncheni társadalombiztosítási bíróság) elutasította a DAK 2002. március 20-i határozatával szemben indított keresetet.

32 A Bayerisches Landessozialgericht (Bajorország tartományi társadalombiztosítási bírósága) előtt ezzel az ítélettel szemben benyújtott fellebbezés keretében az alapügy felperese a 2001. szeptember 17-től 2003. december 18-ig terjedő időszakra az osztrák ápolóintézetben való elhelyezés költségeinek az SGB XI. 37. §-a alapján kifizetésre került ápolási díj és a német jogszabályokban az SGB XI. 43. §-ában előírt teljes körű ápolás összege közötti különbségnek megfelelő mértékű megtérítésére tart igényt.

33 Követelésének alátámasztására azzal érvel, hogy a DAK szempontjából a természetbeni ellátás is ténylegesen pénzbeli ellátásnak tekintendő, ezért nincs olyan megengedhető megkülönböztetési kritérium, amely a természetbeni ellátások exportjának kizárását megalapozhatja. A természetbeni ellátás nyújtásának megtagadása továbbá az analógia útján alkalmazandó 1612/68 rendelet 10. cikkével együttesen olvasott EK 39. cikk sérelmét is megvalósítja. Végül az EK 49. cikk szerinti szolgáltatásnyújtás szabadsága is sérelmet szenved.

34 Mivel a Bayerische Landessozialgericht úgy ítélte meg, hogy a kérdés eldöntése a közösségi jog értelmezésétől függ, ezért eljárását felfüggesztette, és előzetes döntéshozatal céljából az alábbi kérdéseket terjesztette a Bíróság elé:

„1) Úgy értelmezendő-e az 1408/71 […] rendelet 19. cikke (1) bekezdésének a) pontja, adott esetben a (2) bekezdésével összefüggésben, az EK 18. és az [EK] 39., valamint az EK 49. cikkre tekintettel – összefüggésben az 1612/68 […] rendelet 10. cikkével –, hogy a munkavállaló vagy az önálló vállalkozó, illetve a családtag a lakóhely szerinti intézménytől nem részesülhet az illetékes intézmény nevében pénzbeli ellátásban vagy megtérítésben akkor, ha a lakóhely szerinti intézményre vonatkozó jogi rendelkezések alapján az ezen intézménynél biztosítottak részére természetbeni ellátás nem, csak pénzbeli ellátás nyújtható?

2) Ha ilyen jellegű jogosultság nem áll fenn, úgy az EK 18., illetve az EK 39. és az EK 49. cikkre tekintettel keletkezik-e az illetékes intézménnyel szemben jogosultság – előzetes engedély alapján – a valamely más tagállamban lévő ápolási otthonban való tartózkodás költségeinek az illetékes államban nyújtandó ellátásokkal megegyező mértékű átvállalására?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Az első kérdésről

35 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kiderül, hogy első kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság azt kívánja meghatározni, hogy az 1408/71 rendeletet – adott esetben az EK 18., 39., valamint 49. cikk fényében és az 1612/68 rendelet 10. cikkét figyelembe véve – úgy kell-e értelmezni, hogy egy munkavállaló vagy önálló vállalkozó családtagjaként biztosított, önellátásra képtelen személy az illetékes intézmény által történő megtérítés vagy a költségek átvállalása formájában jogosult az ellátásra, amennyiben – az illetékes állam szociális biztonsági rendszerétől eltérően – annak a tagállamnak a szociális biztonsági rendszere, ahol ez a személy lakik, a biztosítottai számára nem írja elő természetbeni ellátások nyújtását az olyan önellátásra képtelen helyzetben lévő személyeknek, mint amilyen a fenti személy.

36 Az alapeljárás felperese e tekintetben azzal érvel, hogy mivel egy természetbeni ellátás gyakorlatilag a költségek megtérítésének formájában nyújtható, nincs akadálya egy ilyen ellátás exportjának, és annak, hogy a biztosított jogosult legyen az intézménnyel szemben érvényesíthető megfelelő költségek átvállalására, az ezen intézmény szerinti tagállamban járó ellátások mértékéig.

37 Ezzel szemben a német és a norvég kormány, valamint a Bizottság úgy véli, hogy az 1408/71 rendelet 19. cikke (1) bekezdésének a) és b) pontja egyértelműen megkülönbözteti a pénzbeli ellátásoktól a természetbeni ellátásokat, amennyiben két részből álló mechanizmust vezet be, amely szerint a lakóhely szerinti tagállamban egy munkavállaló vagy önálló vállalkozó egyrészt a lakóhely szerinti intézményre alkalmazandó szabályozással összhangban természetbeni ellátásokban, másrészt az illetékes intézményre alkalmazandó szabályozással összhangban pénzbeli ellátásokban részesül. Ezért a lakóhely egy másik tagállamba történő áthelyezése a szociális biztonsági ellátásokhoz való jog teljes vagy részleges elvesztéséhez vezethet. Az alapügyben, tekintettel arra, hogy az olyan helyzetben lévő személyek számára, mint amilyenben P. von Chamier-Glisczinski volt, az osztrák szabályozás a természetbeni ellátásokat kizárva kizárólag pénzbeli ellátást ír elő, a felperes nem hivatkozhat

az 1408/71 rendelet 19. cikkének (1) bekezdésére egy Ausztriában található ápolási szakintézetben felmerült bizonyos költségek megtérítését igényelve.

38 Ezzel kapcsolatban mindenekelőtt emlékeztetni kell arra, hogy a 2. cikkének (1) bekezdése értelmében az 1408/71 rendelet többek között azokra a munkavállalókra és önálló vállalkozókra, akik egy vagy több tagállam jogszabályainak a hatálya alá tartoznak vagy tartoztak, és akik a tagállamok egyikének állampolgárai, illetve ezek családtagjaira és túlélő hozzátartozóira vonatkozik. Ezen rendelet 1. cikke a) pontjának i. alpontja értelmében „munkavállaló” és „önálló vállalkozó”, aki akár kötelezően, akár szabadon választható folytatólagos biztosítás keretében a munkavállalókra vagy önálló vállalkozókra vonatkozó szociális biztonsági rendszerek ágazataiba tartozó egy vagy több kockázattal szemben biztosított. A fenti 1. cikk f) pontjának i. alpontja értelmében, a fenti rendelet alkalmazásában a „családtag” fogalma többek között azokat a személyeket jelöli, akit azok a jogszabályok, amelyek szerint ellátást nyújtanak, családtagként határoznak meg vagy ismernek el.

39 Ebből következik, hogy az olyan biztosítottak, mint a von Chamier-Glisczinski házaspár, az 1408/71 rendelt személyi hatálya alá tartoznak. Egyrészt ugyanis, amint a jelen ítélet 30. pontjából következik, a DAK-nak a jelen ítélet 25. és 28. pontjában említett, valamennyi igényelt ellátás nyújtását megtagadó, és ezt követően az eredeti határozattal szembeni panaszt elutasító határozatainak időpontjában P. von Chamier-Glisczinski férje önkéntes alapon biztosított volt a DAK-nál. Másrészt az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kiderül, hogy P. von Chamier-Glisczinski a férje révén biztosított volt a DAK-nál.

40 Emlékeztetni kell továbbá arra, hogy a Bíróság már korábban kimondta, hogy az olyan ellátások, mint amelyeket a német ápolási biztosítás rendszerének keretében nyújtanak, egyedi jellemzőiktől függetlenül, az 1408/71 rendelet 4. cikke (1) bekezdésének a) pontja értelmében a „betegségbiztosítási ellátás” körébe tartoznak, amennyiben lényegében az a céljuk, hogy a más ápolásától függő személyek élet- és egészségi körülményeinek javítása érdekében kiegészítsék a betegségbiztosítás ellátásait – amely biztosításhoz egyébként szervezeti szinten kapcsolódnak (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Molenaar-ügyben hozott ítélet 24. és 25. pontját).

41 Az ilyen ellátások tehát az 1408/71 rendelet III. címe 1. fejezetének hatálya alá tartoznak, mely fejezet a 18–36. cikket tartalmazza.

42 E tekintetben a kérdést előterjesztő bíróság a jelen kérdést az 1408/71 rendelet 19. cikkének szövegére tekintettel fogalmazta meg. E rendelkezés a Bíróság ítélkezési gyakorlatának – különösen a C-215/90. sz. Twomey-ügyben 1992. március 10-én hozott ítélet (EBHT 1992., I-1823. o.) 18. pontjának és a C-413/99. sz., Baumbast és R. ügyben 2002. szeptember 17-én hozott ítélet (EBHT 2002., I-7091. o.) 89. pontjának – fényében olvasva az illetékes állam költségére biztosítja egy másik tagállamban lakóhellyel rendelkező munkavállalónak vagy önálló vállalkozónak, illetve családtagjaiknak a tartózkodási állam intézménye által nyújtott természetbeni ellátáshoz való jogát, amennyiben annak állapota szükségessé teszi az ez utóbbi államban történő kezelését.

43 A jelen esetben azonban, figyelembe véve azt a ténybeli összefüggést, amelybe az alapeljárás illeszkedik, meg kell vizsgálni, hogy az 1408/71 rendelet 19. cikke helyett annak 22. cikke figyelembe vehető-e. Ugyanis még abban az esetben is, ha a kérdést előterjesztő bíróság formálisan ezen értelmezési kérdését a fenti 19. cikkre korlátozta, ez a körülmény nem akadályozza a Bíróságot abban, hogy a nemzeti bíróság részére a közösségi jognak az előtte folyamatban lévő ügy elbírálásához esetleg hasznos összes értelmezési szempontját megadja, függetlenül attól, hogy a nemzeti bíróság – kérdései megfogalmazásában – utalt-e azokra, vagy sem (lásd ebben az értelemben különösen a C-456/02. sz. Trojani-ügyben 2004. szeptember 7-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-7573. o.] 38. pontját; a C-258/04. sz. Ioannidis-ügyben 2005. szeptember 15-én hozott ítélet [EBHT 2005., I-8275. o.] 20. pontját, valamint a C-392/05. sz. Alevizos-ügyben 2007. április 26-án hozott ítélet [EBHT 2007., I-3505. o.] 64. pontját).

44 A Bírósághoz benyújtott iratokból kiderül, hogy P. von Chamier-Glisczinski a 2001. augusztus 27-i kérelmét megelőzően az SGB XI. 38. §-ában előírt kombinált ellátások formájában már részesült a német ápolási biztosítás rendszere által előírt ellátásokban. E kérelem időpontjában tehát teljesítette az önellátásra való képtelenség feltételét, amelyet e rendszer az ellátásokra való jogosultsága érdekében előír, beleértve az SGB XI. 43. §-ának (1) bekezdésével összhangban a teljes körű ápolóintézeti gondozásra való jogosultságot abban az esetben, ha az otthoni gondozás vagy részleges ápolóintézeti gondozás nem lehetséges, vagy az adott eset körülményeire való tekintettel nem megoldható.

45 Egy ilyen körülmény – amennyiben a kérdést előterjesztő bíróság által megerősítést nyer – az 1408/71 rendelet 22. cikke (1) bekezdésének b) pontja és (3) bekezdésének figyelembevételét eredményezheti. Amint ugyanis a rendelet fenti 22. cikkének címéből következik, e cikk (1) bekezdésének b) pontja – a (3) bekezdés első albekezdésével együttesen olvasva – nevezetesen egy munkavállaló vagy önálló vállalkozó családtagja lakóhelyének az illetékes intézményétől eltérő tagállamba történő áthelyezésének esetére vonatkozik.

46 A jelen esetben azonban nem szükséges állást foglalni abban a kérdésben, hogy az 1408/71 rendelet 19. cikke vagy 22. cikke (1) bekezdésének b) pontja alkalmazható-e olyan tényállásbeli körülmények esetén, mint amilynek az alapeljárás alapjául szolgáltak. Meg kell ugyanis állapítani, hogy egy olyan helyzetben, mint amilyen P. von Chamier Glisczinskié, az e rendelkezés által bevezetett mechanizmusok – a fenti 22. cikk (1) bekezdésének b) pontja alapján megkövetelt engedélyen kívül, amelynek megadását csak abban az esetben lehet megtagadni, ha megállapítható, hogy a helyváltoztatás károsan befolyásolhatja az érintett személy egészségi állapotát vagy az egészségügyi ellátás igénybevételét – eredményüket tekintve nem különböznek lényegesen. Ugyanis még ha – amint a jelen ítélet 42. és 45. pontjából kiderül – a 19. cikk és a 22. cikk (1) bekezdésének b) pontja eltérő helyzetekre is irányul, és így eltérő a céljuk is, az e rendelkezések által bevezetett mindkét mechanizmus feladata többek között az, hogy az illetékes intézményétől eltérő tagállamban egy munkavállaló vagy önálló vállalkozó családtagja számára biztosítsa az illetékes intézmény nevében a lakóhely vagy adott esetben a tartózkodási hely szerinti intézmény által nyújtott természetbeni ellátásokat, ennek a másik tagállamnak az intézményére alkalmazandó szabályozással összhangban, valamint az illetékes intézményre alkalmazandó szabályozással összhangban akár közvetlenül az ez utóbbi intézmény által, akár az ennek nevében nyújtott pénzbeli szolgáltatásokat.

47 Amint a jelen ítélet 24., 25. és 32. pontjából következik, P. von Chamier-Glisczinski 2001. augusztus 27-i kérelme lényegében arra irányult, hogy a német szabályozás által természetbeninek minősített ellátásokat, amelyekre e szabályozás alapján jogosult volt, azon ápolás vonatkozásában nyújtsák számára, amelyet egy Ausztriában található szakintézetben kapott.

48 Az 1408/71 rendelet összefüggései között a természetbeni ellátás és a pénzbeli ellátás fogalmát a közösségi jog keretében önállóan kell értelmezni (lásd ebben az értelemben a C-466/04. sz. Acereda Herrera ügyben 2006. június 15-én hozott ítélet [EBHT 2006., I-5341. o.] 29. és 30. pontját). A Bíróság azonban az alapügyben szereplő ápolási biztosítás rendszere tekintetében már kimondta, hogy az ápolási biztosítási ellátások – amelyek a biztosított önmaga ellátására képtelen állapotából adódó szakintézeti ápolás költségeinek átvállalását vagy megtérítését jelentik – az 1408/71 rendelet III. címe szerinti „természetbeni ellátások" közé tartoznak (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Molenaar-ügyben hozott ítélet 6. és 32. pontját, valamint a C-502/01. és C-31/02. sz., Gaumain-Cerri és Barth ügyben 2004. július 8-án hozott ítélet [EBHT 2004., I-6483. o.] 26. pontját), és a fent említett ellátások közé tartozik többek között az SGB XI. 43. §-ában előírt teljes körű gondozás.

49 Ezért meg kell állapítani, hogy az alapügy felperesének állításával ellentétben az olyan ellátások, mint amelyek a 2001. augusztus 27-i kérelem tárgyát képezik, noha egy pénzösszeg költségek megtérítése címén történő megfizetéséből állnak, az 1408/71 rendelet III. címe szerinti természetbeni ellátásnak minősülnek, és így a rendelet ilyen ellátásokra vonatkozó rendelkezéseinek hatálya alá tartoznak.

50 Emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság ebben az összefüggésben korábban úgy már értelmezte az 1408/71 rendelet 19. cikkét, hogy az e rendelkezés hatálya alá tartozó helyzetben lévő biztosított a lakóhelye szerinti tagállamban a természetbeni ellátásokból olyan mértékben részesül, amennyiben ez utóbbi tagállam szabályozása – függetlenül annak a szociális biztonsági rendszernek a különös megnevezésétől, amelybe illeszkedik – előírja az ugyanazon kockázatokat lefedő természetbeni ellátások nyújtását, mint amelyekre az illetékes tagállamban biztosítása kiterjed (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Molenaar-ügyben hozott ítélet 39. pontját). Ez az értelmezés összhangban áll mind a fenti 19. cikk szövegével, mind pedig azzal a céllal, hogy a munkavállaló vagy az önálló vállalkozó számára biztosítsák, hogy a lakóhely vagy a tartózkodási hely szerinti tagállamban az egészségi állapotának megfelelő ápolásban részesülhessen ennek a tagállamnak a szociális biztonsági rendszerében biztosítottakkal azonos feltételek mellett.

51 Az 1408/71 rendelet 19. cikkének (2) bekezdésével összhangban továbbá a fenti rendelet szerinti családtagok az illetékes tagállam terhére a lakóhelyük intézménye által nyújtott természetbeni ellátásban részesülnek az általa alkalmazott jogszabályokban

meghatározott korlátozások és szabályok mellett (lásd ebben az értelemben a C-451/93. sz. Delavant-ügyben 1995. június 8-án hozott ítélet [EBHT 1995., I-1545. o.] 15. pontját).

52 A jelen ítélet 46. pontjából következik, hogy mivel az 1408/71 rendelet 19. cikke és 22. cikke (1) bekezdésének b) pontja által bevezetett mechanizmusok hasonlók, főszabály szerint hasonló módon kell eljárni a fenti rendelet 22. cikkének (3) bekezdésével együttesen olvasott utóbbi rendelkezés hatálya alá tartozó biztosítottakat illetően.

53 Következésképpen függetlenül attól, hogy az 1408/71 rendelet 19. cikke vagy a 22. cikk (1) bekezdésének b) pontja alkalmazható-e az alapeljárásban, meg kell állapítani, hogy az ezen rendelkezések által bevezetett mechanizmusoknak megfelelően, amennyiben az érintett biztosított lakóhelye szerinti tagállam jogszabályai nem írják elő az igényelt ellátásokhoz kapcsolódó kockázat fedezésére szolgáló természetbeni ellátások nyújtását, az 1408/71 rendelet önmagában nem követeli meg az ilyen ellátások illetékes tagállamon kívül, az illetékes intézmény által vagy annak nevében történő nyújtását.

54 Olyan körülmények között, mint amelyek az alapeljárásban szerepelnek, a jelen előzetes döntéshozatalra utaló határozatban említett 1612/68 rendelet 10. cikke nincsen hatással erre az értelmezésre.

55 Szemben azonban azzal, amit a német és a norvég kormány, valamint a Bizottság állít, az 1408/71 rendelet 19. és 22. cikke nem értelmezhető úgy, hogy az illetékes államon kívüli tagállamban található lakóhely esetén a biztosított számára nyújtott természetbeni ellátásokat kizárólagos módon a lakóhely szerinti tagállam jogszabályai szabályoznák, oly módon, hogy amennyiben ez utóbbi tagállam jogszabálya nem írja elő olyan kockázatok esetére természetbeni ellátások nyújtását, mint amelyre az ilyen ellátásokhoz való jogosultságot érvényesítik, e rendelkezéseknek az lenne a hatása, hogy megakadályozzák az illetékes intézményt az ilyen természetbeni ellátások nyújtásában.

56 Ugyanis az 1408/71 rendelet célkitűzését túllépi és egyben az EK 42. céljain és keretén is kívül esik, ha az 1408/71 rendeletet úgy értelmezzük, hogy az valamely tagállamnak megtiltja, hogy a nemzeti szabályok a munkavállalók és családtagjaik számára szélesebb körű szociális védelmet nyújtsanak, mint amely az említett rendelet alkalmazásából ered (lásd ebben az értelemben a 69/79. sz. Jordens-Vosters ügyben 1980. január 10-én hozott ítélet [EBHT 1980., 75. o.] 11. pontját, a 21/87. sz. Borowitz-ügyben 1988. július 5-én hozott ítélet [EBHT 1988., 3715. o.] 24. pontját, valamint a C-352/06. sz. Bosmann-ügyben 2008. május 20-án hozott ítélet [EBHT 2008., I-3827. o.] 27–29. és 33. pontját).

57 A fentiekre tekintettel az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésre azt a választ kell adni, hogy amennyiben annak a tagállamnak a szociális biztonsági rendszere, ahol egy önellátásra képtelen, az 1408/71 rendelet szerinti munkavállaló vagy önálló vállalkozó családtagjaként biztosított személy tartózkodik – az illetékes tagállam szociális biztonsági rendszerétől eltérően – nem írja elő természetbeni ellátások nyújtását az olyan önellátásra képtelen helyzetben, mint amilyenben ez a személy van, ezen rendelet 19. cikke vagy 22. cikke (1) bekezdésének b) pontja önmagában nem követeli meg az ilyen ellátások illetékes tagállamon kívül, az illetékes intézmény által vagy annak nevében történő nyújtását.

A második kérdésről

58 Második kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság arra az esetre, amikor az illetékes tagállam szociális biztonsági rendszere a természetbeni ellátásokat egy munkavállaló vagy önálló vállalkozó családtagjaként biztosított, olyan önellátásra képtelen helyzetben lévő személy számára írja elő, mint amilyenben P. von Chamier-Glisczinski van, a lakóhely szerinti tagállam azonban nem írja ezt elő, azt kívánja megtudni, hogy olyan körülmények között, mint amilyenről az alapügyben szó van, az EK 18., az EK 39. vagy az EK 49. cikkel ellentétes-e az SGB XI. 34. §-a által bevezetett olyan szabályozás, amelynek alapján egy illetékes intézmény az 1408/71 rendelet 19. cikke, vagy adott esetben 22. cikke (1) bekezdésének b) pontja által bevezetett mechanizmusoktól függetlenül, határozatlan időtartamra megtagadja a lakóhely szerinti tagállamban található ápolóintézetben való tartózkodással kapcsolatos, azon ellátásoknak megfelelő összegű költségek fedezését, amelyre az érintett személy jogosult lenne, ha ugyanezt a gondozást az illetékes tagállamban lévő szerződött intézetben nyújtanák számára.

59 A felperes úgy ítéli meg, hogy az EK 39. cikk alapján azokat a természetbeni ellátásokat, amelyek célja egy ápolási biztosítással rendelkező biztosított gondozása, a Németországi Szövetségi Köztársaságon kívüli más országokban is nyújtani kell, legalábbis a kapott ellátás költségeinek a német díjszabásnak megfelelő megtérítése vagy közvetlen átvállalása formájában.

60 A német kormány ezzel szemben úgy ítéli meg, hogy ugyanúgy, ahogy az EK-Szerződés – az elsődleges joggal összhangban álló értelmezés alapján – nem írja elő a természetbeni ellátások exportjának bizonyos esetekben történő tilalmára vonatkozó másodlagos jogi szabály módosítását, az elsődleges jog nem tartalmaz olyan közvetlen jogalapot, amely ezt a szabályt kiegészíthetné vagy helyettesíthetné.

61 A norvég kormány a maga részéről az ápolási szakintézetekben nyújtott szolgáltatások jellemzőire utalva azt állítja, hogy az alapeljárásban az EK 39. és az EK 49. cikk alapján nem áll fenn az e szolgáltatásokkal kapcsolatos bizonyos költségek átvállalására vonatkozó jogosultság.

62 Végezetül a Bizottság azt állítja, hogy mivel az 1408/71 rendelet olyan helyzeteket szabályoz, mint amilyenről az alapügyben is szó van, az elsődleges jogra való hivatkozás a jelen ügyben csak ezen rendelet releváns rendelkezéseinek jogellenessége esetén lenne lehetséges. Márpedig ezek a rendelkezések az elsődleges jog fényében nem érvénytelenek. Az abban szereplő kollíziós és koordinációs szabályok az ellátások halmozódásának kizárása érdekében szükségesek, és azokat gyakorlati megfontolások igazolják.

63 Legelőször is emlékeztetni kell arra, hogy miként az mind az ítélkezési gyakorlatból, mind pedig az EK 152. cikk (5) bekezdéséből következik, a közösségi jog nem érinti a tagállamoknak a szociális biztonsági rendszerük kialakítására, valamint különösen arra vonatkozó hatáskörét, hogy az egészségügyi szolgáltatások és az orvosi ellátás megszervezése és biztosítása érdekében intézkedéseket hozzanak (a C-169/07. sz. Hartlauer-ügyben 2009. március 10-én hozott ítélet [EBHT 2009., I-1721. o.] 29. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). Közösségi szintű harmonizáció hiányában így a tagállamok hatáskörébe tartozik az ellátások nyújtása feltételeinek meghatározása a szociális biztonság területén. Mindazonáltal e hatáskörük gyakorlása során

a tagállamok kötelesek tiszteletben tartani a közösségi jogot (lásd különösen a C-157/99. sz., Smits és Peerbooms ügyben 2001. július 12-én hozott ítélet [EBHT 2001., I-5473. o.] 44–46. pontját, valamint a C-8/02. sz. Leichtle-ügyben 2004. március 18-án hozott ítélet [EBHT 2004., I-2641. o.] 29. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot), különösen a Szerződésnek a szabad szolgáltatásnyújtásra (lásd a C-444/05. sz. Stamatelaki-ügyben 2007. április 19-én hozott ítélet [EBHT 2007., I-3185. o.] 23. pontját), a munkavállalók szabad mozgására (lásd a C-228/07. sz. Petersen-ügyben 2008. szeptember 11-én hozott ítélet [EBHT 2008., I-6989. o.] 42. pontját), továbbá az Európai Unió valamennyi polgára számára elismert, a tagállamok területén való szabad mozgás és tartózkodás jogára vonatkozó rendelkezéseit (lásd a C-135/99. sz. Elsen-ügyben 2000. november 23-án hozott ítélet [EBHT 2000., I-10409. o.] 33. pontját és a C-507/06. sz. Klöppel-ügyben 2008. február 21-én hozott ítélet [EBHT 2008., I-943. o.] 16. pontját).

64 A Bíróság továbbá kimondta, hogy az 1408/71 rendelet elfogadásával a Tanács – figyelembe véve azt a széles mérlegelési jogkört, amellyel az EK 42. cikkben szereplő eredmény elérése érdekében a legmegfelelőbb intézkedések kiválasztását illetően rendelkezik (lásd ebben az értelemben a C-360/97. sz. Nijhuis-ügyben 1999. április 20-án hozott ítélet [EBHT 1999., I-1919. o.] 30. pontját) – elvileg eleget tett az ezen cikk által ráruházott feladatból eredő, a munkavállalók részére a szociális biztonsági rendszerek területén kiadott nemzeti szabályokból esetlegesen adódó akadályok leküzdését lehetővé tevő rendszer bevezetésének feladatára vonatkozó kötelezettségnek (lásd ebben az értelemben különösen a C-443/93. sz. Vougioukas-ügyben 1995. november 22-én hozott ítélet [EBHT 1995., I-4033. o.] 30. pontját, a fent hivatkozott Molenaar-ügyben hozott ítélet 14. pontját és a C-293/03. sz. My-ügyben 2004. december 16-án hozott ítélet [EBHT 2004., I-12013. o.] 34. pontját). A jelen eljárásban nem állították, hogy az 1408/17 rendelet 19. vagy 22. cikke, vagy bármely más rendelkezése érvénytelen lenne egy olyan helyzetben, mint amely az alapeljárás alapjául szolgált, és egyetlen olyan tényt sem terjesztettek a Bíróság elé, amely erre utalna.

65 Amint ugyanis a jelen ítélet 50. és 52. pontjából következik, az 1408/71 rendelet 19., illetve 22. cikke által bevezetett mechanizmusok a közösségi jogalkotó azon szándékát tükrözik, hogy egy olyan megoldást részesítsen előnyben a természetbeni betegségbiztosítási ellátásokat illetően, mely szerint a biztosítottak a lakóhely vagy a tartózkodási hely szerinti tagállamban az adott tagállam szociális biztonsági rendszerében biztosított személyekkel azonos feltételekkel vehetik igénybe az egészségügyi állapotuknak megfelelő gondozást (lásd szintén ebben az értelemben az 1408/71 rendelet 22. cikkére vonatkozóan a C-156/01. sz. Van der Duin és ANOZ Zorgverzekeringen ügyben 2003. július 3-án hozott ítélet [EBHT 2003., I-7045. o.] 50. pontját és a C-145/03. sz. Keller-ügyben 2005. április 12-én hozott ítélet [EBHT 2005., I-2529. o.] 45. pontját). Igaz ugyan, hogy az 1408/71 rendelet 36. cikkének megfelelően az illetékes tagállamon kívül található lakóhely esetén a lakóhely szerinti tagállam által

az illetékes intézmény nevében, különösen ezen rendelet 19. és 22. cikke alapján nyújtott természetbeni ellátások ez utóbbi intézmény által teljes körűen megtérítendők. Széles mérlegelési jogkörének gyakorlása során azonban a közösségi jogalkotó – figyelembe véve többek között az illetékes tagállamon kívüli sürgősségi orvosi ellátások esetleges szükségességét – jogszerűen dönthetett úgy, hogy nem követeli meg a lakóhely szerinti tagállamtól, hogy az ebből eredő gyakorlati és adminisztratív nehézségek ellenére természetbeni szolgáltatásokat nyújtson az illetékes intézmény által alkalmazott olyan jogszabályokkal összhangban, amelyeket a lakóhely szerinti intézmény nem feltétlenül ismer.

66 Eszerint a Bíróságnak az 1408/71 rendelet előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésre válaszul adott értelmezését azon megoldás sérelme nélkül kell érteni, amely az elsődleges jog esetleges alkalmazásából ered (analógia útján lásd a fent hivatkozott Acereda Herrera ügyben hozott ítélet 38. pontját). Az a megállapítás ugyanis, hogy egy nemzeti intézkedés adott esetben megfelelhet valamely másodlagos jogi rendelkezésnek – a jelen esetben az 1408/71 rendeletnek –, nem jár szükségképpen azzal a hatással, hogy az adott intézkedést kivenné a Szerződés rendelkezéseinek hatálya alól (lásd ebben az értelemben a C-158/96. sz. Kohll-ügyben 1998. április 28-án hozott ítélet [EBHT 1998., I-1931. o.] 25. pontját és a C-372/04. sz. Watts-ügyben 2006. május 16-án hozott ítélet [EBHT 2006., I-4325. o.] 47. pontját). Következésképpen adott esetben az 1408/71 rendelet 19. vagy 22. cikkének olyan helyzetre való alkalmazhatósága, mint amilyenről az alapügyben szó van, önmagában nem zárja ki, hogy az érdekelt az elsődleges jog alapján a fenti cikkekben foglaltaktól eltérő feltételekkel kérhesse egy másik tagállamban található ápolóintézetben kapott gondozás bizonyos költségeinek átvállalását (lásd analógia útján a C-368/98. sz., Vanbraekel és társai ügyben 2001. július 12-én hozott ítélet [EBHT 2001., I-5363. o.] 37–53. pontját, valamint a fent hivatkozott Watts-ügyben hozott ítélet 48. pontját).

67 A jelen esetben az iratokban foglalt, a jelen ítélet 21–30. pontjában ismertetett információkat figyelembe véve előzetesen meg kell vizsgálni, hogy egy olyan helyzet, mint amilyen az alapügyben szerepel, valóban az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdésben hivatkozott rendelkezések, nevezetesen az EK 18., az EK 39. és az EK 49. cikk hatálya alá tartozik-e. E tekintetben a német és a norvég kormány, valamint a Bizottság kétségüket fejezik ki az EK 39. és az EK 49. cikk alkalmazhatóságát illetően az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban és a jelen ítélet 22. pontjában említett felvilágosítás iránti megkeresésre adott válaszokban ismertetett tényállási elemekre tekintettel. A norvég kormány és a Bizottság továbbá úgy ítéli meg, hogy a Bíróságnak nem kell válaszolnia a jelen kérdésre az EK 18. cikk fényében.

68 Legelőször is az EK 39. cikk alkalmazhatóságát illetően emlékeztetni kell arra, hogy a „munkavállaló” fogalma a közösségi jogban nem egységes, hanem az adott alkalmazási körtől függően változó (lásd különösen a C-543/03. sz. Dodl és Oberhollenzer ügyben 2005. június 7-én hozott ítélet [EBHT 2005., I-5049. o.] 27. pontját). Így az EK 39. cikk és az 1612/68 rendelet keretében használt munkavállaló-fogalom nem szükségszerűen esik egybe azzal, amely az EK 42. cikk és az 1408/71 rendelet területén használatos (lásd ebben az értelemben a C-85/96. sz. Martínez Sala ügyben 1998. május 12-én hozott ítélet [EBHT 1998., I-2691. o.] 31., 32., 35. és 36. pontját).

69 Az EK 39. cikket illetően, az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a „munkavállaló” fogalma e rendelkezés értelmében közösségi hatállyal rendelkezik, és nem lehet megszorítóan értelmezni. Munkavállalónak kell tekinteni minden személyt, aki valódi és tényleges munkát végez, az olyan korlátozott tevékenységek kivételével, amelyek teljesen csekély jelentőségűek és járulékos jellegűek. Ezen ítélkezési gyakorlat szerint a munkaviszony jellemzője az a körülmény, hogy valamely személy meghatározott ideig, más javára és irányítása alatt díjazás ellenében szolgáltatást nyújt (lásd különösen a 66/85. sz. Lawrie–Blum-ügyben 1986. július 3-án hozott ítélet [EBHT 1986., 2121. o.] 16. és 17. pontját, a fent hivatkozott Trojani-ügyben hozott ítélet 15. pontját, valamint a fent hivatkozott Petersen-ügyben hozott ítélet 45. pontját).

70 Az is az ítélkezési gyakorlatból következik, hogy valamely tagállamnak egy másik tagállamban állást kereső állampolgárai szintén az EK 39. cikk hatálya alá tartoznak (lásd ebben az értelemben a C-292/89. sz. Antonissen-ügyben 1991. február 26-án hozott ítélet [EBHT 1991., I-745. o.] 12. és 13. pontját; a fent hivatkozott Martínez Sala ügyben hozott ítélet 32. pontját; a C-138/02. sz. Collins-ügyben 2004. március 23-án hozott ítélet [EBHT 2004., I-2703. o.] 57. pontját; a fent hivatkozott Ioannidis-ügyben hozott ítélet 21. pontját, valamint a C-22/08. és C-23/08. sz., Vatsouras és Koupatanze ügyben 2009. június 4-én hozott ítélet [EBHT 2009., I-4585. o.] 36. pontját).

71 P. von Chamier-Glisczinski férje kétségkívül azt állítja, hogy a DAK-nak a jelen ítélet 25. és 28. pontjában említett határozatai időpontjában munkát keresett Ausztriában, és hogy feleségének a helyzete – mint családtag – így az EK 39. cikk hatálya alá tartozott.

72 Amint azonban a jelen ítélet 26., 27. és 29. pontjából kiderül, a Bíróság nem rendelkezik semmilyen bizonyítékkal ezen állítás alátámasztására. Amint ugyanis a jelen ítélet 27. pontjából kiderül, az alapügy felperese által egyrészt a jelen ítélet 22. pontjában említett levelében és másrészt a meghallgatása során szolgáltatott információk nem teljesen egyöntetűek, és inkább az derül ki belőlük, hogy a DAK fenti határozatainak időpontjában P. von Chamier-Glisczinski férje, mivel egy Ausztriában található vállalkozás irányításának átvétele érdekében tett lépéseket, mialatt továbbra is Németországban lakott, nem élt az EK 39. cikkben biztosított szabad mozgás jogával.

73 E körülmények között az EK 39. cikk nem alkalmazható a fenti alapeljárásban.

74 Ezt követően az EK 49. cikket illetően elsőként meg kell jegyezni, hogy a Szerződés egyetlen rendelkezése sem teszi lehetővé annak az időtartamnak vagy gyakoriságnak az absztrakt módon történő meghatározását, amitől kezdve egy szolgáltatás vagy egy bizonyos fajta szolgáltatás nyújtása már nem tekinthető szolgáltatásnyújtásnak a Szerződés értelmében. Így a „szolgáltatás" Szerződés szerinti fogalma egészen eltérő jellegű szolgáltatásokat foglalhat magában, beleértve olyan szolgáltatásokat is, amelyeknek a nyújtása hosszabb időtartamra, akár több évre is kiterjed (lásd ebben az értelemben a C-215/01. sz. Schnitzer-ügyben 2003. december 11-én hozott ítélet [EBHT 2003., I-14847. o.] 30. és 31. pontját, valamint a C-171/02. sz., Bizottság kontra Portugália ügyben 2004. április 29-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-5645. o.] 26. pontját).

75 Az ítélkezési gyakorlatból mindazonáltal az következik, hogy a Szerződés szabad szolgáltatásnyújtásra vonatkozó rendelkezései nem vonatkoznak az olyan tagállami állampolgár helyzetére, aki állandó lakóhelyét tartósan vagy mindenesetre előzetes időbeli korlátozás nélkül valamely másik tagállam területén hozza létre azzal céllal, hogy ott e határozatlan időre szolgáltatások kedvezményezettje legyen (lásd ebben az értelemben a 196/87. sz. Steymann-ügyben 1988. október 15-én hozott ítélet [EBHT 1988., 6159. o.] 17. pontját; a fent hivatkozott Trojani-ügyben hozott ítélet 28. pontját; a C-200/02. sz., Zhu és Chen ügyben 2004. október 19-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-9925. o.] 22. pontját, valamint az ápolási szakintézetekre vonatkozóan a C-70/95. sz., Sodemare és társai ügyben 1997. június 17-én hozott ítélet [EBHT 1997., I-3395. o.] 38. pontját).

76 A jelen esetben a jelen ítélet 22–24., valamint a 26. és 27. pontjában ismertetett információkból kitűnik, hogy P. von Chamier-Glisczinski nem ápolás ideiglenes jelleggel történő igénybevétele keretében telepedett le Ausztriában abban a szakintézetben, ahol fogadták. Ugyanezen információkból kiderül ugyanis, hogy előzetes időbeli korlátozás nélkül, állandó jelleggel ebben a tagállamban hozta létre lakóhelyét.

77 Ilyen körülmények között – amint a német és a norvég kormány, valamint a Bizottság állítja – az EK 49. cikk alkalmazása nem fogadható el a jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem keretében.

78 A jelen ítélet 73. és 77. pontjában az EK 39. és az EK 49. cikk alkalmazhatóságára vonatkozóan tett megállapításokra tekintettel meg kell jegyezni, hogy P. von Chamier-Glisczinski német állampolgárként mindenképpen uniós polgári jogállással rendelkezett az EK 17. cikk (1) bekezdése alapján.

79 Ausztriába utazásával és lakóhelyének itteni létesítésével az EK 18. cikk (1) bekezdésében számára biztosított jogokat gyakorolta. Az olyan helyzet, mint az övé, az uniós polgároknak az állampolgárságuktól eltérő tagállamok területén való szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való joga körébe tartozik.

80 E körülmények között meg kell vizsgálni az alapügyben szereplő helyzetet, figyelembe véve azokat a jogokat, amelyek egy olyan önellátásra képtelen személy számára, mint P. von Chamier-Glisczinski, európai uniós polgári minősége alapján az EK 18. cikk (1) bekezdéséből eredhetnek.

81 E rendelkezés értelmében a Szerződésben és ez utóbbi végrehajtására hozott intézkedésekben megállapított korlátozásokkal és feltételekkel minden uniós polgárnak joga van a tagállamok területén való szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz.

82 E tekintetben az ítélkezési gyakorlatból következik, hogy a Szerződés által az Unió polgárai számára a szabad mozgás terén biztosított lehetőségek nem fejthetik ki teljes hatásukat, ha valamely tagállam állampolgárát eltántoríthatják e lehetőségek igénybevételétől a fogadó tagállamban való tartózkodása elé a származási tagállama kizárólag az e lehetőségek igénybevételét büntető szabályozása miatt állított akadályok (lásd a C-11/06. és C-12/06. sz., Morgan és Bucher ügyben 2007. október 23-án hozott ítélet [EBHT 2007., I-9161. o.] 26. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot, valamint a C-221/07. sz. Zablocka-Weyhermüller ügyben 2008. december 4-én hozott ítélet [EBHT 2008., I-9029. o.] 34. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

83 A jelen esetben kétségkívül nem vitatott, hogy P. von Chamier-Glisczinski, miután egy Ausztriában található olyan ápolóintézetbe költözött át, amely az SGB XI. 72. §-a értelmében nem volt szerződött intézet, az e jogszabályban foglalt természetbeni ellátásokat illetően kedvezőtlenebb helyzetbe került, mint amelyben akkor lett volna, ha a fenti jogszabály 43. §-a szerinti teljes körű gondozás igénybevételét egy Németországban található szerződött ápolóintézetben kérte volna.

84 Mivel azonban az EK 42. cikk a tagállamok jogszabályainak koordinálását, nem pedig harmonizációját írja elő, az egyes tagállamok szociális biztonsági rendszerei, következésképpen az ott biztosított személyek jogai közötti érdemi és eljárási különbségeket e rendelkezés nem érinti (lásd ebben az értelemben a munkavállalók szabad mozgására vonatkozóan a 41/84. sz. Pinna-ügyben 1986. január 15-én hozott ítélet [EBHT 1986., 1. o.] 20. pontját, a C-340/94. sz. De Jaeck-ügyben 1997. január 30-án hozott ítélet [EBHT 1997., I-461. o.] 18. pontját, valamint a C-221/95. sz. Hervein és Hervillier ügyben 1997. január 30-án hozott ítélet (EBHT 1997., I-609. o.] 16. pontját).

85 E körülmények között az EK 18. cikk (1) bekezdése a biztosított számára nem garantálhatja, hogy a lakóhely más tagállamba való áthelyezése a szociális biztonság szempontjából, nevezetesen a betegségbiztosítási ellátások terén semleges lesz (lásd ebben az értelemben, az EK 39. cikkel való analógia útján, a C-393/99. és C-394/99. sz., Hervein és társai ügyben 2002. március 19-én hozott ítélet [EBHT 2002., I-2369. o.] 51. pontját, valamint a C-493/04. sz. Piatkowski-ügyben 2006. március 9-én hozott ítélet [EBHT 2006., I-2369. o.] 34. pontját). Amint a Bizottság rámutatott, figyelembe véve a tagállamok rendszerei és jogszabályai között e területen fennálló különbségeket, az ilyen átköltözés adott esetben az érintett személyre nézve többé vagy kevésbé kedvező vagy kedvezőtlen lehet, az 1408/71 rendelet alapján alkalmazandó nemzeti szabályok kombinációjától függően.

86 Így az a helyzet, amelybe P. von Chamier-Glisczinski az Ausztriában található ápolóintézetben történő átköltözését követően került, inkább az ápolásra szorulás kockázata területére vonatkozó német és osztrák szabályozás 1408/71 rendeletnek megfelelő, együttes alkalmazásából eredt, mint az SGB XI. 34. §-ában szereplő szabályozás alkalmazásából. Abban az esetben ugyanis, ha a természetbeni ellátásokat az osztrák szabályozás előírta volna az olyan önellátásra képtelen helyzetekben, mint amilyen az érdekelté, e rendelettel összhangban ezeket az ellátásokat a lakóhely szerinti intézménynek kellett volna nyújtania az érdekelt számára, függetlenül a német szabályozás ez irányú tartamától, és a költségeket ennek az intézménynek térítette volna meg az illetékes intézmény a fenti rendelet 36. cikke alapján.

87 E körülmények között, mivel a Németországi Szövetségi Köztársaság és az Osztrák Köztársaság szabadon választhatja meg a betegségbiztosítási rendszerének részletes szabályait, ezen rendszerek egyike sem tekinthető a hátrányos megkülönböztetés vagy a hátrányos helyzet okaként kizárólag azért, mert az egyik rendszernek a másik tagállam rendszerével együttesen történő alkalmazása kedvezőtlenebb következményekkel jár az EK 42. cikk alkalmazásával bevezetett koordinációs mechanizmusokkal összhangban.

88 A fentiekre tekintettel az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdésre azt a választ kell adni, hogy amennyiben – az illetékes állam szociális biztonsági rendszerétől eltérően – annak a tagállamnak a szociális biztonsági rendszere, ahol az önellátásra képtelen személy az 1408/71 rendelet szerinti munkavállaló vagy önálló vállalkozó családtagjaként biztosított, nem írja elő természetbeni ellátások nyújtását bizonyos önellátásra képtelen helyzetekben, olyan körülmények között, mint amilyenről az alapügyben szó van, az EK 18. cikkel nem ellentétes az olyan szabályozás, mint amelyet az SGB XI. 34. §-a előír, amelynek alapján az illetékes intézmény ilyen körülmények között az e rendelet 19. cikke vagy adott esetben 22. cikke (1) bekezdésének b) pontja által bevezetett mechanizmusoktól függetlenül megtagadja a lakóhely szerinti tagállamban található ápolóintézetben való tartózkodással kapcsolatos, azon ellátásoknak megfelelő összegű költségek határozatlan időtartamra történő átvállalását, amelyre az érintett személy akkor lenne jogosult, ha ugyanezt a gondozást az illetékes tagállamban található szerződött intézetben nyújtanák számára.

A költségekről

89 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (harmadik tanács) a következőképpen határozott:

1) Amennyiben annak a tagállamnak a szociális biztonsági rendszere, ahol egy önellátásra képtelen, az 1996. december 2-i 118/97/EK tanácsi rendelettel módosított és naprakésszé tett, valamint a 2001. június 5-i 1386/2001/EK európai parlamenti és tanácsi rendelettel módosított, a szociális biztonsági rendszereknek a Közösségen belül mozgó munkavállalókra, önálló vállalkozókra és családtagjaikra történő alkalmazásáról szóló, 1971. június 14-i 1408/71/EGK tanácsi rendelet szerinti munkavállaló vagy önálló vállalkozó családtagjaként biztosított személy tartózkodik, az illetékes tagállam szociális biztonsági rendszerétől eltérően nem írja elő természetbeni ellátások nyújtását az olyan önellátásra képtelen helyzetben, mint amilyenben ez a személy van, a fenti rendelet 19. cikke vagy 22. cikke (1) bekezdésének b) pontja önmagában nem követeli meg az ilyen ellátások illetékes tagállamon kívül, az illetékes intézmény által vagy annak nevében történő nyújtását.

2) Amennyiben – az illetékes állam szociális biztonsági rendszerétől eltérően – annak a tagállamnak a szociális biztonsági rendszere, ahol az önellátásra képtelen személy a 118/97 rendelettel módosított és naprakésszé tett, valamint az 1386/2001 rendelettel módosított 1408/71 rendelet szerinti munkavállaló vagy önálló vállalkozó családtagjaként biztosított, nem írja elő természetbeni ellátások nyújtását bizonyos önellátásra képtelen helyzetekben, olyan körülmények között, mint amilyenről az alapügyben szó van, az EK 18. cikkel nem ellentétes egy olyan szabályozás, mint amelyet a szociális biztonságról szóló törvénykönyv (Sozialgesetzbuch) XI. könyvének 34. §-a előír, amelynek alapján egy illetékes intézmény ilyen körülmények között az e

rendelet 19. cikke, vagy adott esetben 22. cikke (1) bekezdésének b) pontja által bevezetett mechanizmusoktól függetlenül megtagadja a lakóhely szerinti tagállamban található ápolóintézetben történő tartózkodással kapcsolatos, azon ellátásoknak megfelelő összegű költségek határozatlan időtartamra történő átvállalását, amelyre az érintett személy akkor lenne jogosult, ha ugyanezt a gondozást az illetékes tagállamban található szerződött intézetben nyújtanák számára.

Aláírások